31 Jaar Vlag en Volkslied
21 Jaar Status Aparte
Aruba Pabien!
Nog vele jaren viering Dag van de Vlag en Volkslied
e-Solutions Caribbean
Going the Extra Mile in .... the Caribbean

Aruba dushi tera

Wat een wijk uniek maakt, naast de geografische eigenaardigheden en de natuur, zijn natuurlijk de mensen en hun cultuur. Een belangrijke gezichtsbepaler van Alto Vista' is Estefana Gregoria, alias 'Titi' Tromp. Het imago van een buurt wordt ook voor een groot deel bepaald door de gebouwen. De Kapel van Alto Vista is zo'n voorbeeld.

Door Thea van de Kuyp

AltoVista ligt in het meest noordelijke deel van het district Noord; wat aantal wijken betreft bijna het grootste district van Aruba. De wijken die deel uitmaken van dit district zijn Shaba, Sabana Liber, Washington, Palm Beach, Boegoeroei, Montserrat, Westpunt, Rooi Santo, Boroncana, Camay, Gasparito, Keito, Koyari, San Miguel, Turibana, Calbas, Bonavista, Seroe Pela, Rooi Santo, Kudawecha, Seroe Janchi en Tierra del Sol.

Het eerste waar je aan denkt als je de naam Alto Vista hoort, is de kapel. Deze kapel werd in 1750 door spaanssprekende Indianen uit Venezuela gebouwd en is de eerste plaats van aanbidding (van het Rooms-katholieke geloof) op Aruba. Het eerste gebouw was een klein optrekje gemaakt van horkètè (palen) van kwihi en van palo (stengels) di maishi.
In mei 1952 kreeg de kapel op initiatief van Fransisca Laclé haar huidige vorm en werd daarna nog enkele malen gerenoveerd.

Dagelijks en gedurende de hele dag worden mensen door de kapel aangetrokken. De lokale bevolking komt er vooral om te bidden en te bedanken voor verleende gunsten. Men komt overal vandaan. Elke dinsdagmiddag om half zes wordt een mis opgedragen en in de tijd van cuarisma wordt elke zaterdagmiddag om zes uur de kruisweg gelopen.
Jaarlijks wordt op Goede Vrijdag vanuit verschillende verzamelpunten in de stad, Santa Cruz en zelfs San Nicolas in processie naar de kapel gelopen. Sommige mensen vertrekken reeds heel vroeg in de ochtend richting kapel.
Ook toeristen worden aangetrokken door de historische waarde van de kapel. Minstens vier keer per week doet een bus van een groot toeristisch transportbedrijf de kapel aan op de route van California Lighthouse naar de Natural Bridge met als laatste stop Baby Beach. Er is ook dagelijks een jeeptour die de kapel aandoet.

Het uitzicht vanuit de kapel biedt een wijds panorama van prachtige steenformaties met als achtergrond het ritmische opspatten van de zee. Af en toe gaat er een boot of een schip voorbij en nóg verder strekt de horizon zich voor je uit. Een plek om je één te voelen met alle elementen: de aarde, de lucht, het water en het vuur (de zon). Je zou je kunnen afvragen waarom de Indianen juist deze plek uitgekozen hebben. Volgens dr. Jacobus van Lis, die zich heeft verdiept in de energielijnen op Aruba, is er op deze plek een concentratie van deze lijnen, ook wel leylijnen genoemd. Wie openstaat voor deze subtiele concentraties van energie, voelt ook dat de kapel op een bijzondere plek staat, een plek die door de jaren heen extra bijzonder is geworden door de gebedskracht van de bezoekers.

Iets noordelijk van de kapel is op 21 september 2005 op initiatief van Insight Aruba, een labyrinth geopend. Dit labyrinth werd berekend en uitgezet door de architect Enrico Giel op basis van het model in de kathedraal van Chartres in Parijs. Naast de mensen van Insight hebben veel andere vrijwilligers dit labyrinth helpen bouwen.

Reeds van oudsher zijn er op diverse plekken op de wereld labyrinthen gemaakt, die mogelijkheid bieden tot stil gebed of meditatie, reflectie of contemplatie. In Ruurlo in Nederland bijvoorbeeld staat het grootste labyrinth op basis van het zelfde model. Het labyrinth van Alto Vista is opgedragen aan de vrede en reeds is de traditie ontstaan dat de mensen zich op de Dag van de Vrede, 21 september, naar dit labyrinth begeven om bij te dragen aan de vrede. Het labyrinth kan op elk uur van de dag gelopen worden. Het is een plek waar men gemoedsrust en zelfheling kan vinden. Er zijn ook mensen die bij volle maan graag een wandeling door het labyrinth maken, terwijl velen een bezoek aan de kapel van Alto Vista combineren met een bezoek aan het labyrinth.

Wat een wijk uniek maakt naast de geografische eigenaardigheden en de natuur zijn natuurlijk de mensen en hun cultuur. Eén van de mensen die op haar eigen wijze een zeer positieve bijdrage levert aan het 'gezicht van Alto Vista' is Estefana Gregoria, alias 'Titi' Tromp.

Titi werd op 28 november 1927 geboren in haar ouderlijk huis. Haar vader, Fedencio, alias Goy Gil, was in 1909 begonnen dit huis te bouwen.

Nadat het huis in 1919 was afgebouwd, trouwden haar ouders. Titi is de oudste dochter uit het gezin. Zij bezocht de Santa Anna School, toentertijd de enige school in de buurt. De school stond onder leiding van soeur Docithea en Titi kreeg onder anderen les van juffrouw Lina Ruiz en juffrouw Petra Ruiz. De school bestond eerst uit vier klassen. Later liet het bisdom er twee klassen bijbouwen. Andere onderwijzeressen uit die tijd waren Diana Morales, juffrouw Emelinda uit Santa Cruz, Catarina en Aurora Bommel en Maria en Aurora Wever en soeur Rogeria. Titi vertelt dat in die tijd het schooljaar van januari tot december liep. De school begon om half negen 's ochtends en eindigde om drie uur 's middags. Zij en haar broertjes en zusjes kregen een maaltijd mee naar school, die meestal bestond uit pan bati en gebakken vis en soms ook eieren.

De kinderen namen ook zelf water van huis mee, want als ze dat niet deden, dan waren zij aangewezen op water uit de regenbak van de Santa Anna kerk. En in die regenbak dreven er vaak dode hagedissen.

Sommige kinderen kregen wat geld mee waarvoor zij voor vier placa (tien cent) bij Brigitta een broodje konden kopen. Hadden zij maar vijf cent bij zich, dan werd het broodje in tweeën gedeeld. Maar Titi kan zich herinneren dat er ook kinderen waren die niets bij zich hadden. Die kregen óf een beetje eten van de anderen of een broodje met melk van de soeurs.
Toen Titi in 1939 de basisschool had afgerond, werd zij samen met vijf andere leerlingen uitgekozen om in de stad verder te leren. Twee moeders verkozen hun kinderen thuis te houden om te werken. Tot de groep van vijf behoorde o.a. (juffrouw) Johanna Trimon, Theodoor (Boy) Tromp en Frans Figaroa, de latere gezaghebber, naar wie ook het huidige Sportcomplex Frans Figaroa is genoemd.
Titi Tromp trouwde in 1946 en ging na enige tijd met haar man in Sabana Liber wonen.
Het noodlot sloeg voor de eerste keer toe toen haar vader overleed in 1947. En voor de tweede keer in 1952 toen haar moeder op 45-jarige leeftijd kwam te overlijden en zes jonge kinderen achterliet. Titi zag het als haar taak en verantwoordelijkheid de zorg over het ouderloze gezin op zich te nemen en verhuisde met haar man en hun drie kinderen naar de ouderlijke woning in Alto Vista. Titi zelf kreeg hierna nog negen kinderen. Er woonden op dat moment totaal vijftien kinderen in huis. Het gezinsinkomen was bescheiden en zoals bij vele andere bewoners van Alto Vista, hielp het kweken van geiten, schapen, varkens en kippen en het planten van maishi en bonen de kosten te drukken. Wat later werden vijf broers van Titi apprentice bij de Lago. Zij verdienden eerst tien cent per uur en later, toen zij de test hadden gehaald, kregen vier werk en verdienden wat meer. Ook dit inkomen bracht wat verlichting.

LANDBOUW

De meeste bewoners van Alto Vista beschikten tijdens Titi's jeugd over voldoende grond en vonden hun bestaan in het verbouwen van het land en het kweken van geiten, schapen, varkens, kippen en soms koeien. De gewassen die verbouwd werden waren maishi, diverse soorten bonen zoals bonchi wowo pretoe, bonchi largo, bonchi janchi kock, bonchi kirinchoncho en bonchi cashupete, pompoen, batata dushi (zoete aardappelen), pinda en comcomber. Sommigen die niet over voldoende land beschikten, leefden van de visvangst en ruilden dan vis voor landbouwprodukten of vlees.

De oogst van het land, de beesten en de vis waren overwegend voor eigen consumptie bestemd, maar er waren ook enkelen, die een deel van hun produkten naar de stad brachten voor verkoop. Deze producten waren behalve landbouwproducten ook gezouten geiten-, schapen- en varkensvlees of vis. De vis werd gezouten in tonnen, waar oorspronkelijk cement in had gezeten.

Dan was er Shi Malenchi, die bekend stond om haar heerlijke pandushi, caciña en andere lekkernijen als conserba di lechi, coco en pinda, die zij in haar typische gesteven kleding met haar gesteven hoofddoek naast een veelbezochte winkel in de stad verkocht.

Er woonden ook enkele frumus (vroedvrouwen) in Alto Vista, o.a. Adriana Gil, Carina Farro en Shi Bernadina. Af en toe kwam er ook een vroedvrouw uit Santa Cruz. Zij werd Ma Martha genoemd.

En aangezien bij het leven ook de dood behoort, was daar ook de doodkistenmaker Buchi Dominico, in de volksmond Buchi Domico. Bij hem kon je reeds vanaf 65 cent een doodskist kopen, die hij in de door jou verkozen kleur bekleedde. Later werd de prijs van een doodskist 25 gulden.

Het labyrinth

31 Jaar Vlag en Volkslied
21 Jaar Status Aparte
Aruba Pabien!
Dia di nos Himno y Bandera y Status Aparte
STATEN VAN ARUBA

31 Jaar Vlag en Volkslied
21 Jaar Status Aparte
Pabien Aruba!
post aruba

Aruba dushi tera

Er waren verschillende mannen die voor werk naar het buitenland gingen. Dat was soms Curaçao, Santa Martha (Colombia) of Cuba. Velen kwamen terug, maar sommigen zijn nooit teruggekomen. Eén van hen was een oom van Titi, Miguel Gil.

Ondanks het feit dat er mensen waren die het minder breed hadden, was het leven goed. Men kookte altijd een 'grote pot' en het eten werd met de buren gedeeld. Er werd over en weer ruilhandel gepleegd en iedereen had voldoende. Bij het planten en oogsten werd het systeem van dienst en wederdienst, 'paga lomba', toegepast waardoor het werk veel aangenamer en sneller ging.
In die tijd legde men ook geld als offer op het altaar in Alto Vista, iets wat later niet meer mogelijk was.

VERANDERING

Rond 1940 kwam er een einde aan de ruilhandel en in principe ook het delen van maaltijden. Een groot deel van de mannen werkte nu buitenshuis en de landbouw en veeteelt waren duidelijk niet meer het belangrijkste middel van bestaan. Ook vis werd schaars en kon niet meer geruild, maar moest gekocht worden. Voor twee vissen betaalde je vlees, zes placa of vijftien cent.

Degenen die bij de Lago werkten kregen op aanvraag wel twee dagen vrij voor het planten en twee voor het chapi'en.
Vooral op zaterdagen ging men nu op de ezel naar de goed draaiende 'shap' van Chela, de vrouw van Antwijn Tromp, om voorraad in te slaan.
Zij verkocht naast landbouwprodukten ook witte en gele maismeel, bruine suiker, olie en rijst voor rijstepap. Ook Roberto, alias Giorgi had een winkel voor voedingsmiddelen in Boegoeroei, waar de mensen van Alto Vista hun proviand haalden.

Vóór de Tweede Wereldoorlog was alles goedkoop, maar dat bleef niet zo. Na de oorlog werd alles duurder.
In 1960, toen er vijftien kinderen in huis waren, werd het heel slecht voor Titi. Haar man werkte eerst bij Eagle en verdiende toen f 42,25 per week. Een broer van haar was op 21-jarige leeftijd verdronken en het bedrijf waar haar man werkte sloot, waardoor vijftien werknemers hun werk kwijtraakten. Twaalf van hen werden met behulp van de overheid opnieuw tewerk gesteld, maar Titi's man en twee anderen, behoorden niet tot de juiste politieke partij en bleven zonder werk. Titi wordt er nog kwaad en emotioneel van.

Ten einde raad ging zij naar de kapel om te bidden en ontmoette daar iemand die haar man de weg wees om aan werk te komen. Hij heeft toen nog dertien jaar op de haven gewerkt tot hij op zijn 60e met pensioen ging. Op dat moment hadden Titi en haar man nog enkele kinderen die op school zaten, maar intussen waren er oudere kinderen die al waren begonnen te werken.
Vanaf toen ging het iets beter met het gezin.

TRANSPORT

In Titi's jeugdjaren waren er nog geen auto's in Alto Vista en het vervoermiddel was de ezel. De mensen gingen naar de stad ging om inkopen te doen of hun waar te verkopen. Eenmaal in de stad aangekomen, bonden zij hun ezel op het terrein van Shi Clautida naast het gebouw van Piet's Soda Fountain. Haar huisje was oud en uit hout opgetrokken en had een zinken dak. De eigenaar zorgde voor eten en Shi Clautida gaf de beesten water.
Als de ouders naar de stad gingen om inkopen te doen, mochten de kinderen niet mee. Zij werden soms niet naar school gestuurd en met wat eten in huis opgesloten tot de ouders pas 's middags terugkwamen.
Juffrouw Petra Ruiz, die les gaf op de St. Annaschool, kwam ook op de ezel naar school. Zij bond haar ezel vast aan een boom op het schoolterrein en de kinderen zorgden voor water voor het beest.

In 1915 kwam de allereerste auto op Aruba en het was Matthijs Farro die in Alto Vista de eerste auto had. Later had hij ook een omgebouwde truck en een bus, die de werknemers van de Lago van Alto Vista naar San Nicolas vervoerde. Toen hij ermee ophield nam zijn buurman het over. Hij reed op en neer naar San Nicolas volgens het schema van de drie wisseldiensten.

Op zondag was er echter geen transport naar het werk. Titi's vader stond dan om drie uur 's ochtends op liep dan naar waar nu Fermin's bar staat om vandaar uit om half vijf met een lift naar de stad te vertrekken. In de stad nam hij dan een bus naar San Nicolas. Soms was er vanuit de stad geen vervoer terug en moest hij na het werk naar Alto Vista lopen.

Hoe kwam de bevolking van Alto Vista aan haar water?
In vroegere jaren toen er nog geen waterleiding was, groeven de mensen een put en maakten een regenbak. Het putwater werd gebruikt voor het dweilen, voor de gewassen, als drinkwater voor de beesten en voor het besproeien van het terrein als antistofremedie. Het water uit de regenbak werd, vooral in tijden van schaarste, slechts gebruikt als drink- en badwater. Maar soms was de regenbak leeg. Men kon dan water gaan kopen voor tien cent per blik van vijf gallon. De blikken werden met de ezel opgehaald en soms kon je de mensen, die geen ezel hadden met een blik op het hoofd zien lopen. Later werd het water huis aan huis in tonnen verkocht. Een drum kostte toen f 1,25 en een gezin als van Titi gebruikte per week 4 tonnen water.

Daarnaast waren er waterlevenanciers die een truck met een watertank hadden en de huizen langsgingen. Onder hen waren Chapin Figaroa, Thomas Semeleer, Serapio en zijn zoon Yani Tromp, Betto Jones en Betto Lucrecia.

"Toen de kinderen klein waren", vertelt Titi verder - haar man had toen wisseldiensten – "kon ik nergens naar toe, zelfs niet naar de kerk. Later ging ik wel eens samen met de kinderen naar een volleybal of voetbalwedstrijd kijken." Pas in 1953 toen zij een kleine tweedehandsauto kochten begon zij echt haar 'vleugels uit te slaan'. En hoe? Titi werd vrijwilligster voor Assistencia Social, zij sloot zich aan bij het Legion de Maria, werd lid van de oudercommissie en de commissie van het buurtcentrum Noord. Vanuit het buurtcentrum, waar zij ook een tijd schoonmaakster was, deed zij aan toneel en leerde zelf leiding te geven aan een toneelstuk. Ze reisde zelfs met een groep onder leiding van Carmen Herrera naar Japan om daar het toneelstuk 'Pushi di mi dushi' op te voeren. Zij deed actief mee aan sinterklaasvieringen. Ook werd zij tot haar 56e jaar lid van het koor van Santa Anna. Maar er was meer. Zij vormde met onder anderen de inzet van haar kinderen als leden een voetbal- en korfbalteam. Zij was een strenge 'coach' en dat wierp zijn vruchten af. Het team maakte het naar Bonaire, Curaçao, Punto Fijo, San Felipe en Valencia in Venezuela en naar Nederland. Zij bleef tot haar 77e leiding geven aan dit team.

Titi was ook commissaris van de voetbalbond, lid van de vrouwengroep 'Grupo Uni' die in 1978 op initiatief van Glenda Gil is opgericht en tot heden nog actief is. Zij zit ook in het bestuur van het Museum.

Titi is een graag geziene en veel gevraagde persoon voor 'conta storia', het vertellen van verhalen op scholen, voor de padvinders, kindertehuizen en soms zelfs bedrijven. Zij vertelt vaak over hoe het er vroeger aan toe ging op school, bij een huwelijk, bij overlijden en over de spelletjes van weleer.

Estefana Gregoria, alias 'Titi' Tromp

De kapel van Alto Vista

"Bo playanan tan admira
Cu palma tur dorna,
Bo escudo y bandera ta
Orguyo di nos tur.

O, Aruba, dushi tera,
Nos baranca tan stima..."

Laga nos himno resona
y nos amor pa libertad
guia y conserva nos
dushi Aruba...
Pabien cu nos
dia nacional di
Himno y Bandera.

Minister Tai Foo Ramon Lee
Ministerio di Labor, Cultura y Deporte

Aruba, Pabien! 18 di maart 2007

WEB WATER- EN ENERGIEBEDRIJF ARUBA N.V.

Blauw...e laman inmenso cu ta rondona nos isla
Cora... e amor di cada cuidadano pa cu su isla
Blanco... e santo blanco di nos playanan y e puresa di curason di Aruba su hendenan
Geel... abundancia, representando Aruba su industria di oro, aloë y fosfaat

Aruba pabien!

Gerencia di Hospital Dr. Horacio E. Oduber ta desea henter pueblo di Aruba, pero muy en particular, su mas cu 800 empleadonan, un felis Dia di Himno y Bandera 2007.

Cu e dia aki sirbi pa nos enfoca riba e balornan cultural cu ta uni nos como pueblo y riba e manera con nos por reforsa esakinan pa asina garantisa un futuro briyante pa nos mes, nos isla y generacionnan cu lo bini.

Dr. Horacio E. Oduber HOSPITAAL